ARREST VAN HET GERECHT (Eerste kamer)

9 november 1995 *

In zaak T-346/94,

France-aviation, vennootschap naar Frans recht, gevestigd te Châteaufort (Frankrijk), vertegenwoordigd door J.-C. Cavaillé, advocaat te Lyon, domicilie gekozen hebbende te Luxemburg bij G. Arendt, advocaat aldaar, Avenue Guillaume 62,

verzoekster,

tegen

Commissie van de Europese Gemeenschappen, vertegenwoordigd door R. Wainwright, juridisch hoofdadviseur, en J.-F. Pasquier, bij de Commissie gedetacheerd nationaal ambtenaar, als gemachtigden, domicilie gekozen hebbende te Luxemburg bij C. Gómez de la Cruz, lid van haar juridische dienst, Centre Wagner, Kirchberg,

verweerster,

* Procestaal: Frans.

betreffende een beroep tot nietigverklaring van beschikking REM 4/94 van de Commissie van 18 juli 1994 waarin op een verzoek van de Franse Republiek is vastgesteld, dat de terugbetaling van invoerrechten in het geval van verzoekster niet gerechtvaardigd was,

wijst

HET GERECHT VAN EERSTE AANLEG (Eerste kamer),

samengesteld als volgt: H. Kirschner, waarnemend voor de president, A. Kalogeropoulos en V. Tiili, rechters,

griffier: H. Jung

gezien de stukken en na de mondelinge behandeling op 27 september 1995,

het navolgende

Arrest

Rechtskader en aan het beroep ten grondslag liggende feiten

1 Verzoekster, waarvan de hoofdactiviteit bestaat in het onderhoud van lichte luchtvaartuigen voor civiel of militair gebruik, importeert sinds 1980 losse onderdelen van luchtvaartuigen in Frankrijk. De ingevoerde goederen vallen onder

verschillende postonderverdelingen van het gemeenschappelijk douanetarief naargelang zij voor civiel gebruik (vrijstelling van douanerechten) of militair gebruik (onderworpen aan douanerechten) zijn bestemd.

2 Tussen partijen staat vast, dat verzoekster bij de invoer van de meeste van de betrokken onderdelen onmogelijk vooraf kan bepalen wat hun uiteindelijke bestemming zal zijn, dat wil zeggen, dat zij niet kan aangeven of zij op civiele of militaire toestellen zullen worden gemonteerd. Om die reden heeft zij voor de betrokken onderdelen nooit de schriftelijke vergunning aangevraagd of gekregen, die is bedoeld in artikel 3, lid 1, van verordening (EEG) nr. 4142/87 van de Commissie van 9 december 1987 tot vaststelling van de voorwaarden en bepalingen waaraan voor bepaalde goederen, bij invoer, de toepassing van een gunstige tariefregeling in verband met de bijzondere bestemming van die goederen is onderworpen (PB 1987, L 387, blz. 81; hierna: „verordening nr. 4142/87"). Die vergunning was noodzakelijk om de door haar gebruikte onderdelen wegens hun „civiele" bestemming vrij van douanerechten te kunnen invoeren.

3 Daarom aanvaardde de Franse douane aanvankelijk, dat alle door verzoekster ingevoerde onderdelen, ongeacht hun eindbestemming, als „civiel" werden aangegeven, mits de situatie van de voor militaire doeleinden gebruikte, en dus aan douanerechten onderworpen, onderdelen naderhand periodiek werd geregulariseerd.

4 Blijkens de stukken deelde de Franse douane verzoekster in 1988 mee, dat de praktijk om de goederen vrij van douanerechten in te voeren en de verschuldigde rechten naderhand te betalen, niet bevredigend was. Zij herinnerde verzoekster aan de door deze in het begin van dat jaar aangegane verbintenis om een geïnformatiseerd particulier douane-entrepot op te richten, waardoor zij in staat zou zijn om elk onderdeel bij het verlaten van het entrepot naar gelang van de civiele of militaire bestemming ervan aan te geven. Volgens verordening (EEG) nr. 2503/88 van de Raad van 25 juli 1988 betreffende de douane-entrepots (PB 1988, L 225, blz. 1),

dient het douane-entrepot namelijk onder meer om marktdeelnemers die de definitieve bestemming van niet-communautaire goederen niet kennen of die aan die goederen nog geen definitieve bestemming willen geven, te helpen.

5 Bij brief van 26 december 1988 vroeg verzoekster inderdaad om in haar bedrijfsruimten op het vliegveld een particulier douane-entrepot te mogen openen. Toen deze aanvraag een jaar later nog niet was ingewilligd, bevestigde de Franse douane bij brief van 28 november 1989, dat de in de vorige jaren toegepaste methode van betaling van douanerechten achteraf zou worden voortgezet, en zij voegde daaraan toe, dat „gelet op de moeilijkheden om een particulier entrepot op te richten, bij deze gelegenheid geen sanctie wordt opgelegd".

6 Bij brief van 25 juni 1991 diende verzoekster bij het bevoegde douanekantoor opnieuw een aanvraag in om een particulier douane-entrepot te mogen openen. Bij brief van 2 oktober 1991 wees de regionale directeur van de douane op de ter zake bestaande moeilijkheden, die verband hielden met de wijziging van de regeling inzake opslagplaatsen. Bij brief van 16 april 1992 verleende de regionale directeur van de douane verzoekster uiteindelijk vergunning om het aangevraagde depot te beheren. Na de overplaatsing van het tot dan toe bevoegde douanekantoor zond hij verzoekster op 20 oktober 1992 een brief waarbij de oorspronkelijke vergunning werd gewijzigd. Het douane-entrepot is pas op 1 januari 1993 opgericht; verzoekster wijt de vertraging aan de hierboven beschreven „administratieve traagheid".

7 Bij brief van 12 juni 1990 had het bevoegde douanekantoor verzoekster meegedeeld, dat de gunstige tariefregeling die zij tot dan had genoten, per 1 juli 1990 zou worden afgeschaft, omdat zij haar verbintenis om vóór 1990 een douane-entrepot op te richten niet was nagekomen. Verzoekster was derhalve genoodzaakt alle ingevoerde goederen in het vrije verkeer te brengen en de desbetreffende

douanerechten onmiddellijk te betalen, ook voor onderdelen die uiteindelijk een „civiele" bestemming zouden krijgen. De brief bevat in dat verband de volgende passus: „Voortaan dient u op het einde van het boekjaar voor vliegtuigonderdelen die voor civiel gebruik zijn aangewend, een verzoek om terugbetaling van rechten en belastingen in te dienen."

8 Nadat verzoekster in oktober 1991 een eerste verzoek om terugbetaling had ingediend, antwoordde de regionale directeur van de douane haar bij brief van 23 december 1991, dat „de terugbetaling in beginsel is goedgekeurd", maar hij preciseerde, dat voor de controle door de bevoegde dienst nog een aantal bewijsstukken moesten worden overgelegd. Bij brief van 12 juli 1993 diende verzoekster bij de douane een verzoek in om terugbetaling van de rechten die zij in 1990, 1991 en 1992 had betaald bij de invoer van onderdelen die uiteindelijk op civiele luchtvaartuigen waren gemonteerd. Die vordering, waarvan het bedrag pas naderhand is gepreciseerd, beloopt 1 610 338 FF. De Franse autoriteiten noch de Commissie betwisten dit bedrag of de wijze waarop het is berekend.

9 Bij brief van 4 januari 1994 vestigde de Direction générale des douanes et droits indirects verzoeksters aandacht op het feit, dat zij op het tijdstip waarop de betrokken ingevoerde goederen in de handel werden gebracht, geen vergunning had voor de gunstige tariefregeling op grond van de bijzondere bestemming, zodat de door haar betaalde douanerechten overeenkomstig verordening nr. 4142/87 wettelijk verschuldigd waren. Zij deelde verzoekster tevens mee dat zij, gelet op de bijzondere omstandigheden van het geval, had besloten het verzoek om terugbetaling voor te leggen aan de Commissie van de Europese Gemeenschappen overeenkomstig artikel 13, lid 1, van verordening (EEG) nr. 1430/79 van de Raad van 2 juli 1979 betreffende terugbetaling of kwijtschelding van in- of uitvoerrechten (PB 1979, L 175, blz. 1), waarvan de bij verordening (EEG) nr. 3069/86 van de Raad van 7 oktober

1986 tot wijziging van verordening (EEG) nr. 1430/79 (PB 1986, L 286, blz. 1) gewijzigde tekst (hierna: „artikel 13") luidt als volgt:

„Tot terugbetaling of kwijtschelding van invoerrechten kan worden overgegaan in andere bijzondere situaties dan die welke zijn bedoeld in de afdelingen A tot en met D, die het gevolg zijn van omstandigheden die geen manipulatie of klaarblijkelijke nalatigheid van de kant van de betrokkene inhouden (...)"

10 Bij brief van 4 februari 1994 legde het Franse Ministerie van Begroting verzoeksters dossier aan de Commissie voor overeenkomstig de procedure van artikel 905 van verordening (EEG) nr. 2454/93 van de Commissie van 2 juli 1993 houdende vaststelling van enkele bepalingen ter uitvoering van verordening (EEG) nr. 2913/92 van de Raad tot vaststelling van het communautair douanewetboek (respectievelijk PB 1993, L 253, blz. 1; hierna: „verordening nr. 2454/93", en PB 1992, L 302, blz. 1). Dit artikel staat in een hoofdstuk waarin een aantal bijzondere situaties worden genoemd waarin de voorwaarden om terugbetaling te krijgen worden geacht van rechtswege te zijn vervuld of niet te zijn vervuld. In dergelijke situaties zijn de nationale autoriteiten bevoegd om over de terugbetaling te beslissen. Indien zij daarentegen niet in staat zijn een dergelijke beslissing te nemen en de aanvraag vergezeld is van bewijsstukken waarmee de terugbetaling kan worden gerechtvaardigd, moeten de nationale autoriteiten de zaak voorleggen aan de Commissie. Het aan de Commissie voorgelegde dossier moet alle gegevens bevatten die nodig zijn voor een volledig onderzoek van het voorgelegde geval.

11 Wanneer blijkt dat de door de Lid-Staat medegedeelde gegevens ontoereikend zijn, kan de Commissie om mededeling van aanvullende gegevens verzoeken. Na raadpleging van een groep van deskundigen bestaande uit vertegenwoordigers van alle Lid-Staten die in het kader van het Comité douanewetboek bijeenkomen om het betrokken geval te onderzoeken, geeft de Commissie een beschikking waarbij

wordt vastgesteld dat de onderzochte bijzondere situatie de terugbetaling al dan niet rechtvaardigt (artikel 907). Deze beschikking moet aan de betrokken Lid-Staat ter kennis worden gebracht; op grond daarvan beslissen de nationale autoriteiten op het verzoek van de belanghebbende (artikel 908).

12 Bij zijn brief van 4 februari 1994 voegde het Franse Ministerie van Begroting een dossier van twee bladzijden waarin verzoeksters situatie in de periode 1990-1992 werd beschreven, maar waarin geen melding werd gemaakt van de douaneregeling die vóór 1990 op haar was toegepast, van de in juli 1990 opgelegde wijziging van de regeling, noch van de tussen 1988 en 1992 met verzoekster gevoerde briefwisseling over een eventuele terugbetaling en over de oprichting van een douane-entrepot. Uit het dossier blijkt onder meer:

— dat verzoekster bij de ontvangst van de goederen niet kon bepalen, welke onderdelen op civiele en welke op militaire toestellen zouden worden gemonteerd, en om die reden geen aanvraag had ingediend voor een vergunning om gebruik te maken van de regeling op grond van de bijzondere bestemming,

— dat zij de ingevoerde goederen derhalve in het vrije verkeer bracht en de desbetreffende douanerechten betaalde, hoewel zij in het kader van genoemde regeling daarvan had kunnen worden vrijgesteld,

— dat verzoekster sinds 1993 op aanraden van de douane de ingevoerde goederen in douane-entrepot plaatst.

Onder de bij dat dossier gevoegde boekhoudings- en douanestukken bevindt zich een brief die verzoekster op 12 juli 1993 aan de Direction générale des douanes et droits indirects had gezonden en waarin zij melding maakte van de afschaffing per

1 juli 1990 van de voordien toegepaste gunstige tariefregeling, van de oprichting van haar douane-entrepot per 1 januari 1993, die door de verschillende wijzigingen van de toepasselijke teksten vertraging had opgelopen, en van de haar gegeven bevestiging dat zij om terugbetaling van de in 1990, 1991 en 1992 betaalde rechten kon verzoeken.

13 In het op 4 februari 1994 voorgelegde dossier stelde de Franse administratie voor, terugbetaling van de douanerechten toe te staan voor de onderdelen die voor „civiele" doeleinden waren gebruikt. Verzoekster kon die namelijk niet a priori onderscheiden, daar zij ongeacht de aard van het toestel identiek zijn. Om redenen van doeltreffendheid had verzoekster de invoer gegroepeerd in plaats van de onderdelen voor civiele toestellen apart in te voeren. De betrokken onderdelen werden behandeld volgens de regeling op grond van de bijzondere bestemming. De Franse administratie was van oordeel, dat „deze vennootschap geen enkele nalatigheid of manipulatie kan worden verweten".

14 Op verzoek van de Commissie vulde het ministerie in mei 1994 het dossier aan met cijfergegevens en met een kopie van de douaneaangifte.

15 Op grond van dat dossier en na raadpleging van de door de geldende regeling ingestelde groep van deskundigen gaf de Commissie op 18 juli 1994 krachtens artikel 13, lid 1, beschikking REM 4/94, waarin werd vastgesteld dat terugbetaling van de invoerrechten in casu niet gerechtvaardigd was, omdat

— verzoekster geen enkele van de bij verordening nr. 4142/87 gestelde voorwaarden voor toepassing van de gunstige tariefregeling bij invoer wegens de bijzondere bestemming had vervuld, met name niet de voorwaarde van een voorafgaande schriftelijke vergunning, en een dergelijke vergunning geen terugwerkende kracht heeft,

— de niet-naleving van een regeling geen bijzondere situatie in de zin van artikel 13 is,

— er verschillende importen hebben plaatsgevonden en de fout herhaaldelijk is begaan,

— verzoekster klaarblijkelijk nalatig is geweest.

16 Nadat de Commissie deze beschikking aan de Franse administratie ter kennis had gebracht, bracht deze laatste verzoekster bij brief van 13 augustus 1994 op de hoogte van de beschikking en van de belangrijkste motieven daarvan. Blijkens het op deze brief aangebrachte stempel heeft verzoekster de brief op 23 augustus daaraanvolgend ontvangen.

Het procesverloop

17 In deze omstandigheden heeft verzoekster bij een op 18 oktober 1994 ter griffie van het Gerecht ingeschreven verzoekschrift het onderhavige beroep ingesteld.

18 De schriftelijke behandeling is normaal verlopen. Nadat partijen waren gehoord, is de zaak bij beschikking van het Gerecht van 9 maart 1995 verwezen naar de Eerste kamer, bestaande uit drie rechters. Op rapport van de rechter-rapporteur heeft het Gerecht (Eerste kamer) besloten zonder instructie tot de mondelinge behandeling over te gaan. Wel heeft het bepaalde maatregelen tot organisatie van de procesgang getroffen. Ter terechtzitting van 27 september 1995 zijn partijen gehoord in hun pleidooi en in hun antwoorden op de vragen van het Gerecht. Aan het einde van de terechtzitting heeft de president de mondelinge behandeling gesloten verklaard.

Conclusies van partijen

19 Verzoekster concludeert dat het het Gerecht behage:

— de door de Commissie op 18 juli 1994 aan de Franse Republiek, Direction générale des douanes et droits indirects, gerichte beschikking REM 4/94 nietig te verklaren;

— het verzoek om terugbetaling, dat via de Franse Direction générale des douanes is ingediend, in beginsel gegrond te verklaren, behoudens controle van de terug te geven bedragen door de Franse douane;

— verweerster in de kosten te verwijzen.

20 De Commissie concludeert dat het het Gerecht behage:

— het beroep te verwerpen;

— verzoekster in de kosten te verwijzen.

De vordering tot nietigverklaring van de beschikking

21 Tot staving van haar vordering tot nietigverklaring voert verzoekster drie middelen aan: schending van het beginsel van hoor en wederhoor doordat zij niet de gelegenheid had om haar argumenten aan de Commissie voor te dragen, schending van

het beginsel van het gewettigd vertrouwen doordat de bestreden beschikking het vertrouwen heeft geschonden dat verzoekster mocht stellen in de aanwijzingen van de Franse douane betreffende de terugbetaling van de douanerechten, en verkeerde uitlegging van het begrip „bijzondere situatie" in de zin van artikel 13 doordat de Commissie verzoeksters werkelijke situatie kennelijk niet tegen de achtergrond van alle relevante gegevens heeft onderzocht. Het Gerecht is van oordeel, dat eerst het middel inzake schending van het beginsel van hoor en wederhoor dient te worden onderzocht.

Het middel inzake schending van het beginsel van hoor en wederhoor

Argumenten van partijen

22 Verzoekster stelt dat het beginsel van hoor en wederhoor, dat noodzakelijk is voor de eerbiediging van het recht van verweer — een grondbeginsel van het gemeenschapsrecht — een algemeen toepasselijke regel is volgens welke de geadresseerden van overheidsbeslissingen die door deze beslissingen aanmerkelijk in hun belangen worden getroffen, in staat moeten worden gesteld hun standpunt op nuttige wijze kenbaar te maken (arresten Hof van 23 oktober 1974, zaak 17/74, Transocean Marine Paint, Jurispr. 1974, blz. 1063, r. o. 15, en 9 november 1983, zaak 322/81, Michelin, Jurispr. 1983, blz. 3461, r. o. 7). Het beginsel van hoor en wederhoor is volgens haar niet alleen van toepassing in procedures waarin sancties kunnen worden opgelegd, maar ook in procedures die voor de ondernemingen nadelige gevolgen kunnen hebben, zoals hier het geval is.

23 Verzoekster wijst erop, dat zij noch bij de groep van deskundigen, noch bij de diensten van de Commissie haar eigen argumenten heeft kunnen aanvoeren. Zij beklemtoont in dat verband, dat de Commissie door de schending van het beginsel van hoor en wederhoor in casu een verkeerde analyse heeft gemaakt en verordening nr. 4142/87 heeft toegepast op een situatie die geenszins overeenkomt met verzoeksters reële situatie. De Franse douane heeft in het aan de Commissie voorgelegde dossier immers niet vermeld, welke rol zij zelf heeft gespeeld in de feiten die aan het verzoek om terugbetaling ten grondslag liggen. Verzoekster heeft aldus niet

de mogelijkheid gekregen argumenten aan te voeren die voor de verdediging van haar zaak bij de Commissie en bij de groep van deskundigen van wezenlijk belang waren.

24 De Commissie erkent weliswaar het belang van het beginsel van hoor en wederhoor, maar verwijst naar de rechtspraak van het Hof, volgens welke de procedure voor de totstandkoming van beschikkingen inzake terugbetaling — die verscheidene fasen omvat, waarvan sommige zich afspelen op nationaal vlak (indiening van het verzoek door de onderneming, eerste onderzoek door de douane-autoriteiten), andere op communautair vlak (voorlegging van het verzoek aan de Commissie, onderzoek van het dossier door het Comité douanewetboek, raadpleging van een groep deskundigen, beschikking van de Commissie, kennisgeving aan de betrokken Lid-Staat) — de belanghebbenden alle noodzakelijke rechtswaarborgen biedt [arresten van 17 maart 1983, zaak 294/81, Control Data, Jurispr. 1983, blz. 911; 13 november 1984, gevoegde zaken 98/83 en 230/83, Van Gend & Loos, Jurispr. 1984, blz. 3763, en 6 juli 1993, gevoegde zaken C-121/91 en C-122/91, CT Control (Rotterdam) en JCT Benelux, Jurispr. 1993, blz. I-3873, r. o. 48].

25 Zij stelt, dat deze procedure in de onderhavige zaak correct is verlopen en verzoekster in staat heeft gesteld haar argumenten uiteen te zetten bij de Franse autoriteiten, die haar verzoek om terugbetaling bij de Commissie en de groep van deskundigen hebben verdedigd. Zo de Franse autoriteiten hun rol in deze zaak niet hebben vermeld, is dat ongetwijfeld te wijten aan het feit dat zij van mening waren dat dit niet nodig was, hetzij omdat die rol niet bewezen was, hetzij omdat hij geen invloed kon hebben op het onderzoek van het verzoek ten gronde. Voorts achtte de Commissie het op grond van het door de nationale autoriteiten ingediende dossier niet nodig aanvullende inlichtingen te vragen; die hadden de teneur van de bestreden beschikking hoe dan ook niet kunnen wijzigen.

26 Op een vraag van het Gerecht over de mogelijke relevantie van het arrest van het Hof van 21 november 1991 (zaak C-269/90, Technische Universität München, Jurispr. 1991, blz. I-5469) antwoordde de Commissie, dat deze rechtspraak niet op

de onderhavige zaak kan worden toegepast. De redenen waarom de zaak in de twee gevallen aan de Commissie was voorgelegd, zijn namelijk niet vergelijkbaar: in zaak C-269/90 ging het erom, het technische onderzoek van een verzoek om vrijstelling voor wetenschappelijke apparaten op het meest geschikte beslissingsniveau te verrichten, waarbij de nationale autoriteit van mening was, dat de Commissie, bijgestaan door de Lid-Staten, beter dan zij zelf in staat was de technische vergelijking te verrichten en na te gaan of er in de Gemeenschap evenwaardige apparaten bestonden; in de onderhavige zaak, die de terugbetaling van douanerechten betreft, houdt de voorlegging aan een hogere instantie daarentegen verband met de strekking van de beschikking en de gevolgen daarvan voor de eigen middelen van de Gemeenschap, waarbij de Commissie bevoegd is om over een eventuele terugbetaling te beslissen en de Lid-Staat bevoegd blijft om terugbetaling te weigeren. De Commissie herhaalt, dat de door verzoekster tot staving van haar beroep aangebrachte verduidelijkingen de teneur van de bestreden beschikking hoe dan ook niet hadden kunnen wijzigen.

27 In antwoord op een vraag van het Gerecht betreffende de regeling op grond van de bijzondere bestemming, bracht de Commissie ten slotte in herinnering, dat een vergunning noodzakelijk is om voor deze regeling in aanmerking te komen. Het spreekt vanzelf, dat de betrokkene op het tijdstip dat de vergunning wordt verleend, maar vooral bij de aangifte voor het in het vrije verkeer brengen, moet kunnen bepalen, welke goederen voldoen aan de voorwaarden voor toepassing van de regeling inzake de bijzondere bestemming. Voor verzoekster bestond de enige wettelijke oplossing erin, deze identificatie uiterlijk bij de aangifte voor het in het vrije verkeer brengen te verrichten. Het is evenwel duidelijk, dat indien verzoekster zich niet in staat achtte de goederen bij het in het vrije verkeer brengen te onderscheiden naar gelang van hun militaire of civiele bestemming, een voorafgaande vergunning voor bijzondere bestemming elk belang verloor. De Commissie concludeert daaruit, dat verzoekster, zelfs indien zij dat had gewild, hoe dan ook geen vergunning voor bijzondere bestemming had kunnen krijgen of daarvan gebruik had kunnen maken.

Beoordeling door het Gerecht

28 Vooraf zij opgemerkt, dat de administratieve procedure die tot de litigieuze beschikking heeft geleid, overeenkomstig de hierboven beschreven regeling

verschillende fasen omvatte, enerzijds op nationaal vlak, de fase waarin verzoekster bij de Franse administratie een verzoek om terugbetaling en bewijsstukken indiende, en anderzijds op communautair vlak, de fase waarin de Franse administratie verzoeksters dossier heeft samengesteld en heeft voorgelegd aan de Commissie die, op advies van een groep van deskundigen, de gevorderde terugbetaling niet gerechtvaardigd achtte.

29 In dit verband stelt de Commissie onder verwijzing naar de reeds aangehaalde arresten Control Data, Van Gend & Loos en vooral CT Control (Rotterdam) en JCT Benelux, dat verzoeksters recht om te worden gehoord in casu is geëerbiedigd, aangezien de litigieuze procedure verzoekster in staat heeft gesteld al haar argumenten bij de Franse autoriteiten naar voren te brengen, en haar dossier, dat door deze autoriteiten was voorgelegd, zowel ter beschikking stond van de groep van deskundigen als van de Commissie.

30 Dienaangaande stelt het Gerecht vast, dat het recht van verzoekster om te worden gehoord in een procedure als die welke in deze zaak aan de orde is, inderdaad in de eerste plaats moet worden gewaarborgd in de betrekkingen tussen de betrokkene en de nationale administratie. Verordening nr. 2454/93 voorziet namelijk slechts in contacten tussen de betrokkene en de administratie enerzijds, en tussen de administratie en de Commissie anderzijds. Ofschoon deze regeling niet voorziet in rechtstreekse contacten tussen de diensten van de Commissie en de betrokkene, betekent dat niet noodzakelijk, dat de Commissie in alle gevallen waarin zij kennis neemt van verzoeken om terugbetaling, genoegen kan nemen met de gegevens die de nationale administratie haar heeft meegedeeld. In dat verband zij opgemerkt, dat artikel 905, lid 2, van verordening nr. 2454/93 bepaalt, dat de Commissie de betrokken Lid-Staat om aanvullende gegevens kan verzoeken. Derhalve moet worden nagegaan, of de Commissie, teneinde de eerbiediging van verzoeksters recht om te worden gehoord te waarborgen, in casu moest verzoeken om aanvullende gegevens, die dan eerst door verzoekster aan de Franse administratie zouden worden verstrekt en vervolgens door deze laatste aan de Commissie zouden worden meegedeeld.

31 Dienaangaande zij beklemtoond, dat de onderhavige zaak, wat de feiten betreft, wezenlijk verschilt van de in rechtsoverwegingen 24 en 29 aangehaalde zaken. In de onderhavige zaak stelt verzoekster namelijk, dat het door de nationale instanties samengestelde en voorgelegde dossier onvolledig was, terwijl in de drie genoemde zaken geen dergelijke grief was aangevoerd. In de zaak CT Control (Rotterdam) en JCT Benelux hadden verzoeksters zelfs erkend, dat alle argumenten die zij konden aanvoeren, in hun verzoeken waren vermeld, en dat zij geen enkel nieuw argument aan hun betoog hadden kunnen toevoegen (r. o. 49 van dat arrest). Daarentegen heeft verzoekster in deze zaak op de door het Gerecht getroffen maatregelen tot organisatie van de procesgang verklaard, dat zij niet aan de samenstelling van het dossier heeft meegewerkt, dat zij het dossier voor de overlegging ervan niet heeft kunnen inzien en dat zij het ook nooit heeft ingezien.

32 Voorts zij eraan herinnerd, dat het Hof in het arrest Technische Universität München, betreffende de vrijstelling van douanerechten bij de invoer van een wetenschappelijk apparaat, heeft overwogen, dat de Commissie in het kader van een administratieve procedure waarin ingewikkelde technische problemen aan de orde zijn, over een zekere beoordelingsvrijheid beschikt, doch daarbij heeft beklemtoond, dat parallel aan die beoordelingsvrijheid de inachtneming van de door de communautaire rechtsorde in administratieve procedures geboden waarborgen van fundamenteel belang is, en dat tot die waarborgen met name behoort het recht van de belanghebbende om zijn standpunt kenbaar te maken (r. o. 13 en 14). Op grond van de overweging, dat de relevante gemeenschapsregeling de importeur niet de mogelijkheid bood om voor de Commissie zijn standpunt kenbaar te maken, ofschoon diens aanduidingen over de eigenschappen van het ingevoerde wetenschappelijk apparaat en het voorgenomen gebruik ervan zeer nuttig konden zijn, heeft het Hof geoordeeld, dat aan het recht om in een dergelijke procedure te worden gehoord, enkel wordt voldaan wanneer de betrokkene de gelegenheid krijgt om nog tijdens de procedure voor de Commissie zelf zijn standpunt kenbaar te maken en zich op doelmatige wijze te uiten over de relevantie van de feiten en eventueel over de documenten die door deze gemeenschapsinstelling in aanmerking zijn genomen (r. o. 23-25).

33 Onderzocht moet worden, of de hierboven weergegeven redenering van het Hof ook relevant kan zijn in een procedure krachtens artikel 13, zoals die welke in casu aan de orde is. Dienaangaande werpt de Commissie terecht tegen, dat zij geen

„ingewikkelde technische problemen" behandelt wanneer zij beslist over de terugbetaling van douanerechten. Het Gerecht is evenwel van oordeel, dat niet slechts het bijzonder technische karakter van een dossier de grondslag kan vormen voor het recht van de betrokkene om door de Commissie te worden gehoord, maar ook de beoordelingsvrijheid waarover de Commissie ter zake beschikt.

34 Het Gerecht stelt vast, dat de Commissie bij de toepassing van artikel 13 — dat door het Hof als een „algemene billijkheidsclausule" is aangemerkt (arrest van 15 december 1983, zaak 283/82, Schoellershammer, Jurispr. 1983, blz. 4219, r. o. 7) — in verschillende opzichten over een beoordelingsmarge beschikt. Enerzijds heeft dit artikel betrekking op „bijzondere situaties", hetgeen impliceert, dat de Commissie van een grote hoeveelheid feitelijke en juridische gegevens diegene in aanmerking neemt en tegen elkaar afweegt die voor haar uiteindelijke beschikking relevant kunnen zijn. Anderzijds moet de Commissie nagaan, of de betrokkene niet alleen nalatigheid, maar „klaarblijkelijke" nalatigheid kan worden verweten. Ten slotte kan de Commissie volgens artikel 907 van verordening nr. 2454/93 haar beschikking slechts geven nadat zij een groep van deskundigen heeft geraadpleegd, hetgeen impliceert dat zij het advies van deze groep al dan niet kan volgen. Op grond van een en ander is het Gerecht van oordeel, dat de Commissie in het kader van een procedure krachtens artikel 13 over een beoordelingsvrijheid beschikt die minstens even groot is als degene die het Hof in het arrest Technische Universität München heeft aanvaard. Derhalve moet in de procedures betreffende terugbetaling van douanerechten het recht om te worden gehoord worden gewaarborgd.

35 Vaststaat in het onderhavige geval, dat het door de Franse autoriteiten aan de Commissie voorgelegde dossier een brief bevat die verzoekster op 12 juli 1993 aan de douane heeft gezonden en waarin zij melding maakt van de moeilijkheden bij de opening van haar douane-entrepot en van de „bevestiging" van een eventuele terugbetaling van de van 1990 tot 1992 betaalde douanerechten. De briefwisseling tussen verzoekster en de Franse douane over deze twee punten bevindt zich evenwel niet in het dossier. Kennelijk heeft de Commissie de bestreden beschikking dus gegeven op basis van een onvolledig dossier.

36 Daarbij komt, dat de Franse autoriteiten in hun dossier hebben voorgesteld, de terugbetaling toe te staan, en hebben beklemtoond, dat verzoekster „geen enkele nalatigheid" kon worden verweten. Indien de Commissie voornemens was van dat standpunt af te wijken en het verzoek om terugbetaling af te wijzen op grond dat verzoekster zelfs een „klaarblijkelijke nalatigheid" had begaan — het woord „klaarblijkelijk" is uitdrukkelijk toegevoegd bij verordening nr. 3069/86 — had zij verzoekster door de Franse autoriteiten moeten doen horen. Een dergelijke beslissing over de graad van nalatigheid impliceerde immers een ingewikkelde juridische beoordeling die slechts kon plaatsvinden op basis van alle relevante feiten, met inbegrip van de besluiten en verklaringen van de nationale administratie jegens verzoekster. Het Gerecht is van oordeel, dat in een dergelijke situatie, waarin de Commissie verzoekster het ernstige verwijt van een „klaarblijkelijke nalatigheid" maakte, verzoeksters recht om door de nationale administratie te worden gehoord nog meer gold dan in de zaak Technische Universität München, waarin het Hof heeft geëist, dat de importeur tijdens de procedure voor de Commissie werd gehoord, terwijl enkel het objectief technisch onderzoek van een wetenschappelijk apparaat aan de orde was.

37 Voorts is de door de Commissie beklemtoonde omstandigheid, dat zelfs het Franse lid van de geraadpleegde groep van deskundigen tegen terugbetaling was gekant, volstrekt irrelevant. Het is immers niet bewezen, of zelfs maar gesteld, dat dit lid op de hoogte was van alle omstandigheden van de zaak.

38 Daaruit volgt, dat de bestreden beschikking is gegeven na een administratieve procedure waarin verzoeksters recht om te worden gehoord is geschonden.

39 Voor zover de Commissie stelt, dat zelfs de inaanmerkingneming van de door verzoekster voor het Gerecht verstrekte aanvullende gegevens de bestreden beschikking niet had kunnen veranderen, zij erop gewezen, dat dit betoog, waarmee de Commissie het belang van de hierboven vastgestelde procedurefout lijkt te willen ontkennen, niet kan worden aanvaard. Het Gerecht kan zich immers niet in de plaats van de bevoegde administratieve instantie stellen noch vooruitlopen op het

resultaat waartoe deze instantie zou komen na een nieuwe administratieve procedure op basis van een door de Franse autoriteiten en verzoekster vervolledigd dossier. De groep van deskundigen die de Commissie volgens artikel 907 van verordening nr. 2454/93 vóór de vaststelling van de beschikking moet raadplegen, heeft trouwens nog geen akte genomen van een dergelijk vervolledigd dossier en heeft zich derhalve nog niet met kennis van zaken kunnen uitspreken.

40 Uit een en ander volgt, dat het middel inzake schending van het beginsel van hoor en wederhoor slaagt. Bijgevolg moet de bestreden beschikking nietig worden verklaard, zonder dat uitspraak behoeft te worden gedaan over de andere middelen van verzoekster.

De vordering om het verzoek tot terugbetaling gegrond te verklaren

41 In antwoord op een vraag van het Gerecht heeft verzoekster verklaard, dat zij haar vordering tot gegrondverklaring ook handhaaft in geval van nietigverklaring van de bestreden beschikking. Dienaangaande beklemtoont verzoekster, dat zij haar verzoek tot terugbetaling primair baseert op het gewettigd vertrouwen dat zij stelde in de verklaringen van de Franse autoriteiten over de terugbetaling van de betaalde douanerechten. Deze rechtsvordering, die los staat van de gewone procedure van de artikelen 905 en volgende van verordening nr. 2545/93, valt enkel onder de rechtsprekende bevoegdheid van het Gerecht en zou het Gerecht de mogelijkheid bieden jegens verzoekster een rechtstreeks uitvoerbare beslissing in verband met de gevorderde terugbetaling te geven.

42 Dienaangaande volstaat het eraan te herinneren, dat volgens vaste rechtspraak in het kader van een beroep tot nietigverklaring krachtens artikel 173 EG-Verdrag de gemeenschapsrechter niet zonder inbreuk te maken op de prerogatieven van het administratief gezag, een gemeenschapsinstelling kan veroordelen om de nodige maatregelen te nemen ter uitvoering van een arrest waarbij een besluit nietig wordt verklaard (zie bij voorbeeld beschikking Gerecht van 27 mei 1994, zaak T-5/94, J,

Jurispr. 1994, blz. II-391, r. o. 17, en arrest Gerecht van 8 november 1990, zaak T-73/89, Barbi, Jurispr. 1990, blz. II-619, r. o. 38). Artikel 176 EG-Verdrag, volgens hetwelk de instelling wier handeling nietig is verklaard, gehouden is de nodige maatregelen te nemen, bevat ter zake een exhaustieve regeling. Daarbij komt, dat de Commissie in de onderhavige zaak de administratieve procedure hoe dan ook moet heropenen, zodat een uitspraak van het Gerecht over het middel inzake schending van het vertrouwensbeginsel voorbarig zou zijn.

43 Derhalve moet de vordering om het verzoek tot terugbetaling gegrond te verklaren, niet-ontvankelijk worden verklaard.

Kosten

44 Ingevolge artikel 87, lid 2, eerste alinea, van het Reglement voor de procesvoering moet de in het ongelijk gestelde partij in de kosten worden verwezen, wanneer dit is gevorderd. Aangezien de Commissie op wezenlijke punten in het ongelijk is gesteld, moet zij in de kosten worden verwezen.

HET GERECHT VAN EERSTE AANLEG (Eerste kamer)

rechtdoende:

1) Verklaart nietig de door de Commissie op 18 juli 1994 aan de Franse Republiek, Direction générale des douanes et droits indirects, gerichte beschikking REM 4/94.

2) Verwerpt het beroep voor het overige.

3) Verwijst de Commissie in de kosten.

Kirschner Kalogeropoulos Tiili

Uitgesproken ter openbare terechtzitting te Luxemburg op 9 november 1995.

De griffier

H. Jung

De waarnemend president

H. Kirschner